

Ὅμοιον πρὸς τοῦτο εἶναι καὶ εἰς Λάστα Ἑλείας (Λαογρ. τ. Ε' σ' 406) μὲ τὴν διαφορὰν, ὅτι τὸ δίστιχον εἶναι τετράστιχον ἐκεῖ:

«ἂν εἶσαι φίλος νὰ χαρῆς,
κὶ ἂν εἶσαι ὀχτροὸς νὰ σκάσης,
κὶ ἂν εἶσαι ἄνθρωπος κακός,
νὰ σκάσης, νὰ πλανιάξης».

Οἱ δύο πρῶτοι στίχοι, ὡς εἶναι ἀκριβῶς, λέγονται εἰς τὴν αὐτὴν μαντεῖαν καὶ ἐν Ἑπίρῳ, χωρὶς νὰ εἶναι γνωστὸν εἰς ποῖον χωρίον, διότι καὶ ὁ Πολίτης (Λαογρ. τ. Γ' σ. 347) λαβὼν τούτους ἐκ τοῦ Ζωγραφεῖου Ἀγῶνος σ. 198 δὲν ἀναφέρει τὸ χωρίον, ἀποδίδων τὴν μαντεῖαν γενικῶς εἰς τὴν Ἑπίρῳ.

Πρβλ. τὴν ὁμοίαν τῶν ἀρχαίων μαντεῖαν, ὅτι τὸν ἐκ τῆς φλογὸς ψόφον «καλοῦσιν οἱ μὲν τὸν Ἑφαιστον γελᾶν, οἱ δὲ τὴν Ἑστίαν, οἱ δ' ἀπειλὴν τούτων» (τῶν καιομένων) (Ἀριστοτ. Μετεωρ. Β, 9).

5) Ὅταν τοῦ τζ' γάρου μας καίγει λουξά, θάχουμε δρόμου. Ἀρ. Μλ. Σπ.

6) Ἀμα οὐ κίρὸς εἶνι βρουχιρὸς κὶ χτ' πᾶμι τ' φουτιὰ κὶ βγάζ' σπῖθις, τ'ν' ἄλλ' μέρα θάχουμε λιακάδα. Μ.

7) Ν' ἀρχιχρουνιά νὰ μὴ δίν'ς οὔτι φουτιὰ γιὰ τὴν θὰ δίν'ς ὅλ' τ' χρουνιά. Πλ.

8) Ἀμα ἢ φουτιὰ τ' νύχτα τὰ Χ' στούγινα ἢ τ' Αἰ-Βασιλιοῦ ἢ τὰ Φῶτα οβύσ', «κάποιους ἀπ' τοῦ σπῖτ' θὰ οβύσ'». Βρ.

Ἐπὶ τῶν ἀρχαίων ἐπιστεύετο, ὅτι «ἑστία σβεσθεῖσα» σημαίνει «οἰκογένειαν σβεσθεῖσαν» (Ὅμηρ. Ὑμν. ΚΘ'—Ὀρφικοὶ ΠΔ'—Ἡσιόδου Ἔργα καὶ Ἡμέραι, 679—Αἰσχύλ. Ἀγαμ. 1056—Εὐριπ. Ἡρακλ. μαινόμε. 503, 599—Θουκυδ. 1, 143—Cicero's pro domo 40—Tibulli, I, 1, 4—Horatii Epod. II, 43—Ovid. Ars Am. I, 637—Virg. Aen. II, 512) καὶ πρὸς διατήρησιν τοῦ πυρὸς αἰωνίου παρεδίδετο ἡ ἑστία ὑπὸ τοῦ πατρὸς θνήσκοντος εἰς τὸν υἱὸν (Fust. de Coulanges, Τὸ ἀρχαῖον ἄστυ, μετ. Τιμολ. Φιλήμωνος, ἐν Ἀθήναις, 1898, σ. 37-8), ὡς καὶ ἐν Ἑπίρῳ, ἐνθα ἡ ἑστία συνταυτιζομένη πρὸς τὴν οἰκογένειαν παραδίδεται τῷ διαδόχῳ ἐγγόνῳ ὑπὸ τοῦ πατρὸς, ἐλλείψει δὲ τούτου διὰ τῆς παραδόσεως τοῦ οἴκου εἰς ἐσωτερικὸν γαμβρὸν τῆς κόρης. Ἐντεῦθεν καὶ ἡ ἀπόδοσις ἀμαρτίας εἰς τὸ γένος ἐπὶ τῇ στερήσει τέκνων ἐν οἰκογενεῖᾳ. Παραπλησία πρὸς τὴν διὰ τοῦ σιγάρου μαντεῖαν εἶναι ἡ τῶν ἀρχαίων διὰ παρατηρήσεις τῆς κλίσεως τοῦ πυρὸς πλαγίως σημαινούσης ἦταν (βλ. Σταγειρίτου ἐνθ' ἄν. σ. 186).

Παραπλησία πρὸς τὴν διὰ τῆς σβέσεως τῆς πυρᾶς μαντεῖαν εἶναι καὶ ἡ κατωτέρω ἐν Πλ.:

Ἀμα κινδυνέβ' νὰ πιθάν' ἕνας, οὐ παπᾶς μὲ τ' αἶα μυστήρια πααίν' νὰ τοὺν μιταλάβ'. Ἀμα στοῦ δρόμου π' πααίν' μὲ τ' μιταλαβιά στοῦ σπῖτ' τ' ἄρρουστου οβιστῆ ἢ λαμπάδα ἢ ἀναμμέν', λέν πὼς οὐ ἄρρουστους θὰ πιθάν'. Ἀμα ἢ λαμπάδα φθάσ' στοῦ σπῖτ' τ' ἀνθρώπ' π' θὰ μιταλάβ' οὐ παπᾶς ἀναμμέν', οὐ ἄρρουστους θὰ ζήσ'.

87. Πυρὴν

1) Γιὰ νὰ μαντέψουν τί θὰ γιννήσουν οἱ γ'ναῖκις, βάζουν στ' φου-

τιὰ κουκούτσ' ἀπὸν κουρτουκάλλ' κι' ἄμα σκάσ' θὰ γίν' πιδί, ἄμα δὲ σκάσ', κουρίτσ'. Ἄμ.

Πρβλ. ὁμοιον διὰ πυρήνος βάμβακος ἐν Σοποτῶν Καλαβρύτων (Λαογρ. τ. Η' σ. 216, στ').

2) Τ'ν' ἄν'ξ' παίρουν κουρόμβλα κι' μι' δύναμ' τὰ σφίγγουν τόσου π' νὰ πιταχτῆ ὄξου τοῦ κουκούτσ'. Ἄν τοῦ κουκούτσ' πάη κάτ' τοῦ χουριό, τότε τὰ κουρίτσια λέν πῶς θὰ πάρουν ἀπ' τοῦ χουριό τ'ς ἄνδρα. Ἄν τοῦ κουκούτσ' πάη ὄξ' ἀπ' τοῦ χουριό, τότε θὰ πάρουν ἄντρα ἀπὸ ἰκεῖνου τοῦ χουριό πού πάει τοῦ κουκούτσ'. Π. Α.

Σημ. Τοῦτο εἰδικῶς γίνεται ὑπὸ μικρῶν τὴν ἡλικίαν παρθένων.

88. Σάπων.

Ἄν ἓνας ζητᾷ σαπὺν' νὰ ν'φτῆ (= νιφθῆ) κι' τοῦ δώϊς στὰ χέρια, θὰ μαλώσ'τι. Αχ.

89. Σελήνη.

1) Ἄν εἶνι καλὸς κισὸς κι' γύρου στοῦ φιγγάρ' εἶν' ἄλῶν (= κοκκινάδια περιβάλλοντα ὡς φωτιστέφανος τὴν σελήνην, ἄλλως παρ' ἀρχαίους) θάχουμι βρουχῆ Πλ.

Ἄμα τοῦ φιγγάρ' τ' νύχτα ἔχ' γύρου-γύρου σύγνιφα, λέν πῶς σίγουρα θὰ βρέξ' Τ.

Παραλλαγὰς βλ. εἰς Βρετοῦ, Ἑθν. Ἡμερολ. τ. ΙΑ' σ. XLII—Τὰ Νέα Γεωπ. ἐν Ἀθήναις, ἔτ. Γ' (1908), σ. 423,— Ν. Πολίτου, Παροιμίαι, λέξ. φιγγάρι, 17 καὶ λ. ἡλιος 16.— Ὅμοιαι μαντεῖαι ὡσαύτως ἐν Πάτραις (Λαογρ. τ. Β', σ. 706), ἐν Θεσσαλονίκῃ (ἐνθ' ἄν. τ. Γ' σ. 543) καὶ Καστελλορίζῳ (ἐνθ' ἄνωτ. τ. Δ', σ. 293).

2) Ἄμα τοῦ φιγγάρ' τ'ς Πασκαλιᾶς ἔχ' πουλλὰς μέρις, θάχουμι μιγάλ' ἀκρίβεια, ἄν ἔχ' λίγισ, μ'κρῆ ἢ κι' φτήνια γιὰ τοῦ χρόνου π' θὰ μᾶς ἔρθ' Γμ.

Ἡ σελήνη καὶ γενικῶς οἱ ἀστέρες ἐξασκοῦσι μεγάλην ἐπήρειαν εἰς τοὺς ἀνθρώπους καὶ δὴ εἰς τοὺς κατὰ φύσιν ζῶντας. Ἐντεῦθεν ἐξεπήγασεν ἡ παρατήρησις τῶν ἐν αὐτῇ συμβαινόντων, ἐξ ὧν καὶ συνεπέραινον ἀνάλογα μελλοντικὰ γεγονότα ἀναφερόμενα εἰς τὸν καιρὸν, ὃν προσεπάθουν ὡς γεωργοὶ νὰ προμαντεύσωσι, καὶ εἰς τὴν πρόσψιν ἐπιθυμητοῦ ἢ οὐ συμβάντος. Ὁ Πλούταρχος (Νικίας, 23) ἀναφέρει, ὅτι πρὸ τῆς εἰς Σικελίαν ἐκστρατείας τῶν Ἀθηναίων παρετήρουν «τὴν σελήνην, ᾧτινι συντηχάνουσα καὶ πῶς αἰφνίδιον ἐκ πανσελήνου τὸ φῶς ἀπόλλυσι καὶ χροᾶς ἴησι παντοδαπὰς» καὶ «οὐ ῥάδιον ἦν καταλαβεῖν ἀλλ' ἀλλόκοτον ἠγοῦντο καὶ πρὸ συμφορῶν τινων μεγάλων ἐκ θεοῦ γενόμενον σημεῖον». Ὅμοιαι πρὸς τὴν ἑπειρωτικὴν ἀνωτέρω μαντεῖαν εἶναι καὶ αἱ ἀρχαῖαι: «αἱ ἄλωνες περὶ τὴν σελήνην πνευματώδεις μᾶλλον ἢ περὶ τὸν ἥλιον» (Θεοφρ. Α' 31) καὶ «ταύτης δὲ (τῆς ἄλω) τὴν μὲν ἐπιμένουσιν ὑπὸν σημαίνειν, τὴν δὲ διασπασθεῖσαν πνεῦμα, τὴν δὲ μαραιομένην εὐδίαν», ἣτις καὶ ἀποδίδεται τῷ Ἀριστοτέλει (Στοβαίου Ἐκλογαί φυσ. Α' λ., 2=Diebs, Dexographi Graeci σ. 455). Βλ. καὶ Σταγειρίτου ἐνθ' ἄν. σ. 192.

3) Ἄν δὲν εἶνι πανσέληνος κι' τοῦ φιγγάρ' ἔχ' τ'ς ἀκρις κατ' ἀπάνου, λέν πῶς τοῦ φιγγάρ' γκαστρώθ'κι κι' θὰ βρέξ' Πλ.

Ἡ σελήνη οὕτω λέγεται δίκερως, λατ. bicornis (Horat. Carm. saecul. 35).

Βλ. Μαρίνου Βρετοῦ, Ἑθν. Ἡμερ. 1871, σ. XLVI—Τὰ Νέα Γεωπονικά ἐνθ. ἀν. σ. 423— Ὅμοιαι μαντεῖαι ἐν Καστελλορίζῳ (Λαογρ. τ. Β' σ. 689) καὶ Πάτραις (ἐνθ' ἀν. 706).

Ὅμοια πρὸς ταύτην ἢ παρατήρησις τῶν ἀρχαίων: «τὸ σελήνιον, ἐὰν ὀρθὸν ᾖ μέχρι τετράδος καὶ εἰ εὐκυκλον, χειμάσει μέχρι διχοτίμου (Θεοφρ. Ἀπόσπασμ. Α' 27. 38). Βλ. ὁμοίας ἀρχαίας παρατηρήσεις εἰς Μελέτην, 1907, σ. 606-7, ἐνθα μετεωρολογικὴ μελέτη τοῦ Αἰγινήτου.

90. Σεπτεμβρίου πρώτη

Βλ. λ. ἄλευρον.

91. Σῖτος

Τ' Αἰ-Βασ'λιού παίρουν ἓνα σπ'ρί (=σπιρί) κόκκου (σ'τάρ) κὶ τοὺν βάζουν στ' γούνια. Ντ' γουνιά μπρουτήτιρα ντ' γκαῖν κὶ ντ' γκαθαρίζουν καλὰ ἀπὸ σ'τάχτ' κὶ ξύλα. Ἄν τοὺ σ'πρί ἔρθ' κατ' αὐνοὺς ποῦνι γύρα-γύρα στ' φουτιά, θάρθ' οὐ ξινιτιμένους, ἂν πάη ἀντίθιτα, οὐ ξινιτιμένους θὰ πάη μακρύτιρα. Πρὶν βάλουν τοὺ σ'τάρ' στ' φουτιά λέν' τῶνουμα π' θέλουν Πσ.

92. Σκώληξ

Βλ. λ. Καρπὸς δρυῶν.

93. Σπλήν

Παίρουν τ' σπλήνα ἀπόνα ἀρνὶ ἢ γίδ π' ψόφ'σι ἄξαφνα κὶ τ' γ καίν (=καίουν). Ἄν βροῦν γύρα-γύρα δόντια, τοὺ κουπάδ' εἶνι ἀπὸ κακὸ μάτ' κ' θὰ γίν' κ' ἄλλου κακὸ. Γμ.

Πρὸς διαφόρους μαντικούς σκοποὺς παρατηροῦσι τὸν σπλήνα ἐν Ζερβόζῃ Γορτυνίας (Λαογρ. τ. Θ' σ. 12), εἰς Λάστα (αὐτ.) καὶ Μεσσηνίαν (αὐτ.)

Περὶ τῆς μαντικῆς σημασίας τοῦ σπληνὸς παρ' ἀρχαίους βλ. Ἄθαν. Σταγειρίτου, Ὀργυγία ἢ Ἀρχαιολογία, τ. Α', ἐν Βιέννῃ, 1815, σ. 162. Βλ. λ. Καρδία, Νεφρόν, Ὁμοπλάτη.

94. Στυπτηρία

1) Ἄν πάρουμε λίγ' στύψ' κὶ τ' βάλουμε σὶ λ'θάρ' καμένου, σὶ γουνιά ἢ σὶ σίδηρου καμένου, θὰ σ'κουθῆ φ'σκάλα κ' ἂν μὲν' ὄπους εἶνι, ἢ γκαστρομέν' θὰ κἀν' πιδί, ἄμα σκάσ' κὶ πέσ', κουρίτσ'. Μ.

2) Βάζουν στ' φουτιά κουμμάτια στύψ' κ' ἄμα μείν' στρουγγ'λὴ καμμιά τρύπα, θὰ γιννηθῆ πιδί, ἄμα ἔχ' τρύπα, κουρίτσ'. Πρὶν θὰ βάλ'ς στοῦ νοῦ σ' γιὰ ποιά γκαστρομέν' βάιζς στ' στύψ'. Μπ.

Πρβλ. Ὅμοιον Γορτυνίας (Λαογρ. τ. Θ' σ. 13 σημ. 1).

3) Γιὰ νὰ μαντέψουν οἱ γκαστρομένις γ'ναῖκεις ἂν θὰ κἀνουν πιδί ἢ κουπέλλα, βάζουν σὶ μιὰ καμέν' πλάκα ἓνα κουμάτ' στύψ' κ' ἂν ἢ στύψ'

γίν' σὰν πιδί, τότες προμαντεύουν ὅτ' θὰ γιννήσ' πιδί. Ἄν ἡ στυμιοιάσ' κάτ' ς' κουπέλλας, τότες λέν' ὅτι θὰ γιννήσ' κουπέλλα. Σκ.

4) Ἡ κυρά Κώστινα τριανταπιντάρια τώρα, δὲν μπιτύχινι στ' μ παντρεία. Εἶχι παντριφτῆ μικρούλα κι' ἀπόχτ'σι ς τ' σειρά τέσσιρα κουρίτσια κι' πάλι τώρα εἶνι γκαστρομέν'. Οὐ καῦμός τ'ς ἦταν νὰ γιννήσ' σιρκὸ γὰ νὰ μείν' στοὺ πουδάρ' τ' Κώστα κι' τ' κράτ'σι κι' τῶνουμα. Κι' τί δὲν ἔκαμι ἢ κακουμοίρα, γὰ νὰ μάθ' ἀπὸ προτύτιρα τί θὰ γιννήσ'. Μιὰ μέρα κάλισι κι' τ' θειὰ Βασίλου, πιασμέν' πουλὸ στὰ χρόνια, ποῦξι νὰ κὰν' μάγια κι' νὰ καταλαβαίν' τί θὰ ἀπουχτήσουν οἱ χουριανές. Ἡ θειὰ Βασίλου διάλιξε μιὰ καθημερινὴ γὰ νὰ μὴν εἶνι ἄλλους στοὺ σπὶτ' κι' πῆγι. Ἀφούν εἶπαν τῶνα κι' τ' ἄλλου ἢ κυρά Κώστινα δὲν ἀφγισι νὰ τ'ς πῆ κι' γιατί τ'γ κάλισι. Τότες ἡ θειὰ Βασίλου ἔβγαλι ἀπ' τοὺν γκόρφουτ'ς μιὰ σακκοῦλλα, πὸ φύλαϊ μέσα τὰ μάγια τ'ς, ἔβγαλι κάτ' ἀπ' αὐτῆ, ἔκαμι τοὺ σταυρό τ'ς, πῆρι ν' ξύστρα¹⁾, ξάρ'σι²⁾ μέσα στ' χόβουλ³⁾ κι' ἀπίθουσι ἓνα σπ'ρὶ μ'κρό. Τοὺ σ'πρὶ ζιστάθ'κι, ἔβρασι κι' κάτ' σημάτ'σι. Ἡ γρηὰ τῶβγαλι, τ' ἀφῆκι κι' κρύουσι, τοὺ 'ξήτασι κι' εἶπι στῆν κυρά Κώστινα πὼς θὰ γιννήσ' σιρκὸ. Τοὺ σ'πρὶ ἦταν ἀπὸ στυψ'. Ι.

95. Σύννεφον

Τοὺ καλουκαίρ' ἄμα ἰδοῦμι σύγνιφου στοὺν Ἄη-Λια, ἀπὸν βραδὶς, θὰ βρέξ'. Γμ.

Εἶνι σύγνιφου στ' Στρουγούλλα (= ὄρος Δ. τοῦ χωρίου), θὰ βρέξ' Μλ.

Ἄμα συγνιφιάζ' στοὺν Ἄη-Λια, (= Ἄγιον Ἡλίαν) οὐ κερὸς θ' ἀλλάξ'. Ρτ.

Παρόμοια ἐν Ναυπλίῳ (Βρετοῦ, Ἡμερολόγιον, ἔτ. ΙΑ', 1871, σ. XLV—XLVI ἐκ «Γεωργικῆς ἐφημερίδος» Ναυπλίου), ἐν Πάτραις (Λαογρ. τ. Β', σ. 705), ἐν Θεσσαλονίκη (αὐτ. τ. Γ' σ. 513), ἐν Καστελλορίζῳ (αὐτ. τ. Δ' σ. 292) καὶ Κυνοῦρια (αὐτ. σ. 738). Βλ. πρὸς τούτοις καὶ Νέα Γεωπονικά, ἔτ. Γ', 1908, σ. 422.

Ὁμοίωτον πρὸς τὰ διὰ νέφους ἠπειρωτικά μαντεύματα εἶναι τὸ ἀρχαῖον: «Ἐὰν ἐπὶ κορυφῆς ὄρους νέφος ὀρθὸν στῆ, χειμῶνα σημαίνει» (Θεοφρ. Ἀποσπ. Α' 45).

96. Τετάρτη

Μὴν πλέθ'ς (= πλέκεις) τσουράπια τ' ἀντρὸς 'ν τιράδ' τοῦ βράδ', γιατί οὔλου θὰ τοῦγ κατηγουροῦν Μ.

Βλ. λ. Ὀνξ' Ἀρμυροκουλλούρα.

97. Τρίπους πυρᾶς

1) Ὄταν καίη ἡ πυρουσιὰ κι' βγάξ' σπ'θοῦλις (= σπιθοῦλες) τότε λέν

¹⁾ Ἐργαλεῖον πρὸς κάθαρσιν τῆς ἐστίας.

²⁾ Ἡνοιξε, ἐκαθάρισε, ἔκαμε τόπον καθαρὸν.

³⁾ Πυρὰ ἐκ μικρῶν ἀναμμένων ἀνθράκων ἢ ἐκ ξύλων.

πὼς οὐ κόσμους τρώϊτι τοῦ σπίτ'. Λέν τότες: «κάποιους μᾶς τρώϊτι», «μᾶς τρώουντι οὐ κόσμους». Μ.

Ὅταν ἰδοῦμι τ'μ πυρουσιὰ στ' φουτιὰ νὰ βγάν' τσίκις βγάνουντας, λέμι πῶς μᾶς φτουνοῦν οἱ ἄλλ' Σπ.

Βλ. ὅμοια Γορτυνίας (Λαογρ. τ. Γ' σ. 388—9) καὶ Ἑλείας (αὐτ. τ. Ε' σ. 407).

2) Μὴν ἀφίν'ς τ'μ μπυρουσιὰ στ' φουτιὰ χουρις νὰ βάϊζς τίπουτι ἀπάν', γιὰτὶ δὲν ξεχριώνισι Μ.

3) Ἄμα ἡ πυρουσιὰ βγάζ' σπίθις, εἶνι χρήματα στοῦ σπίτ' Μπ.

Βλ. ὅμοιον ἐν Πλαγιᾷ Βονίτσης καθ' ἡμετέραν πληροφορίαν καὶ ἐν Λιακκοβικίοις (Λαογρ. τ. Γ' σ. 438).

97. Τρίτη (ἡμέρα)

Ἄμα ξικ'νήϊς γιὰ ταξίδ' Τρίτ', κακὸ θὰ πάθ'ς. Ἄμ' ἀρχίς μιὰ δ'λειὰ Τρίτ', θὰ σ' βγῆ κακὰ ἡ δ'λειὰ. Εἶνι κακὸς οἱ ὄρις τ'ς Τρίτ'ς Μλ.

Ἡ δεισιδαιμονία αὕτη εὐρίσκεται εἰς ὄλα τὰ χωρία, τὰ περιληφθέντα εἰς τὴν παροῦσαν συλλογὴν, φαίνεται δὲ ὅτι εἶναι Πανηπειρωτικὴ.

Πρὸβλ. ὅμοιαν δοξασίαν ἐν Σμύρνῃ (Λ. Καραγιάννη, Δεισιδαιμον. Δοκίμιον, ἐν Σμύρνῃ, 1872, σ. 257), ἐν Λέσβῳ (Georgakis, *Le Folklore de Lesbos* Par. 1894, σ. 814), ἐν Ἑπιείρῳ (Ζωγράφειος Ἀγών, Κων/πολις, 1891, τ. Α', σ. 14), ἐν Ἀττικῇ, Θεσσαλίᾳ, Κυκλάσι, Λιακκοβικίοις Μακεδονίας καὶ Πελοποννήσῳ (Λαογρ. Σύμμεικτα, τ. Α' σ. 42).

Ἡ Τρίτη θεωρεῖται ἀποφρὰς ἡμέρα εἴτε ὀλόκληρος εἴτε εἰς ὠρισμένην ὥραν. Ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους δὲν ἔλειπον ἀποφράδες ἡμέραι ὀνομαζόμεναι ἀνέξοδοι ἢ ἀνεκδήμητοι καὶ κακαὶ (Πλάτ. Νόμοι 800 D—Λυσίου Ἀπόσπ. 31—Πλουτάρχ. Ἀλκιβιάδης 84), καθ' ἃς οὐδὲν ἤρχιζε, «ὥστε μῆτε ἀρχαὶ χρηματίζωσι, μῆτε εἰσαγώγιμοι αἱ δίκαι ᾄσι, μῆτε τὰ ἱερὰ ἱερουργῆται, μῆθ' ὄλωσ τι τῶν αἰσίων τελεῖται» (Λουκ. Ψευδ. 12), οὔτε δὲ ἐθεώρουν αὐτὰς ὡς καλὰς, ὥστε νὰ ἐκκινήσωσι (Ἀθαν. Σταγειρίτου, Ὠγυγία, σ. 166).

Παραπλησία πρὸς τὴν ἡμέραν Τρίτην ἦτο παρὰ Ῥωμαίοις ἡ 16 Ἰουλίου, dies ater ἢ nefastus (Horat. Od. 2, 13, 1), διότι κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην ὑπέστησαν ἦτταν παρὰ τὸν Ἀλλίαν ποταμὸν ὑπὸ τῶν Γαλατῶν τῷ 82 π. Χ. (Φρ. Βερτολίνη, Ῥωμαϊκὴ ἱστορία, μετ. Σπ. Λάμπρου, τ. Α', ἐν Ἀθήναις, 1893, σ. 160 σημ. 5). Ἐκτὸς τῆς Τρίτης, καθ' ἣν πάντοτε τὰ μυρία καὶ πάντα κακὰ ὑφίσταται ὁ Διγενῆς (Βασίλειος Διγενῆς Ἀκρίτας, ἐποποιία βυζαντινὴ τῆς 10 ἑκατονταετηρίδος κατὰ τὸ ἐν Ἄνδρῳ χειρόγραφον ὑπὸ Ἀντ. Μηλιαράκη, ἐν Ἀθήναις, 1881, 4387 καὶ Λαογρ. τ. Α' σ. 224) καὶ ἦτις φαίνεται προσκειμένη πρὸς τὴν ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ὡς κακὴν νομιζομένην τρίτην ἐκάστου μηνὸς (W. Schmidt, *Geburstag in Alterum*, Giessen, 1908, σ. 109 ἐξ. θεωροῦνται κακαὶ ἡμέραι σήμερον ἐν Ἑπιείρῳ, ὡς καὶ τῇ λοιπῇ Ἑλλάδι, ἡ Παρασκευὴ καὶ Τετάρτη (βλ. λέξεις). Ἡ ἀπόδοσις κακῶν προγνώσεων εἰς τὴν Τρίτην καὶ τὰς λοιπὰς ἡμέρας τῆς ἐβδομάδος ὑφίσταμένη καὶ παρ' ἀρχαίοις καὶ παρὰ τοῖς βυζαντινοῖς ὀφείλεται τοῦτο μὲν εἰς θρησκευτικούς λόγους, τοῦτο δὲ καὶ εἰς ἀστρολογικούς. Περὶ τούτου βλ. σχετικὰ ὑπὸ Ν. Πολίτου ἐν Κ. Φ. Σκόκου Ἑθν. Ἡμερολ. τοῦ 1897, σ. 343-9 ἀναδημοσιευθέντα εἰς Λαογρ. Σύμμεικτα, τ. Α', σ. 42-7.

98. Τριχιά

Ὅταν πααίν' ἡ γ'ναῖκα γιὰ νιρὸ ἢ γιὰ ξύλα κὶ βάλ' ἂν ντριχιά τ' ἀνάπουδα, γιὰ νὰ φέρ' τοῦ νιρὸ ἢ τὰ ξύλα σπίτ', εἶνι θάνατους ἢ κακὸ μιγάλου. Ἀν.

Εἰς Σπ. ἀμέσως κόβουν ἕν τριχιά μὴ τοῦ τσικούρ' κί οὐ θάνατους φεύγ'.

99. Ὑπαπαντή

Βλ. λ. *Καιρός*.

100. Ὑπόδημα

Ἄμα βγάλ'ς τοῦ τσαρούχ' κί πάη τ' ἀνάπουδα, θὰ πιθάν'ς ἢ οὐ ἴδιους ἢ ἄλλους κανένας ἀπ' τοῦ σπίτ'. Μλ.

Ὅμοιον ἐν Γκιουμουλτζίνα (Λαογρ. τ. Β' σ. 414).

101. Ὑδωρ

Βλ. λ. Ἀρμενοκουλλούρα. *Καιρός. Ποταμός*.

102. Χεῖρ

1) Θὰ πάρουμι χρήματα Ακ. Ββ. Μ. Πν. Πρ. Πγ. Πλσ. Πσ. Πα. Ρμ. Σ. Χ. Σπ. Φ.

ὅταν α) μᾶς τρώη ὅποιου χέρ' Πα. Πγ. Πρ. Χ.

β) μᾶς τρώη τοῦ ζέρβιου Ββ. Πλσ. Σ. Σπ. Χ.

γ) μᾶς τρώη τοῦ δέξιου τοῦ χέρ' Ακ. Πσ.

δ) μᾶς τρώη ἢ ἀπαλάμ' Πν.

ε) μᾶς τρώη ἢ ζέρβια ἢ ἀπαλάμ' Μ., ἢ δέξια Ρμ.

2) Θὰ δώσουμι χρήματα Ββ. Μ. Π. Πσ. Πλσ. Σ. Σπ. Ρμ. Φ.

ὅταν α) μᾶς τρώη τοῦ δέξιου τοῦ χέρ' Πλσ.

β) μᾶς τρώη τοῦ ζέρβιου Πσ. Ακ.

γ) μᾶς τρώη ὅποιου χέρ' Πα.

Παραλλαγαὶ Γκιουμουλτζίνας ἐν Λαογρ. τ. Β' σ. 413.

3) Ὄταν ἰδῆς κίτρινον σ'μάδ' στοῦ χέρ' κ' εἶσι μέσα στοῦ σπίτ', θὰ πιθάν' κάποιους ἀπ' τοῦ σπίτ', ἂν τοῦ ἰδῆς στ'ν αὐλή, θὰ πιθάν' συγγι- νῆς Μ.

4) Ὄταν εἶνι δυὸ ἀνύπαντρα πιδιά ἢ κουρίτσια, παίρουν τὰ τρία δάχτ'λα ἀπ' τοῦ χέρ' τ'ς κί τόνα π'θέλ' νὰ μάθ' βάν' σὶ κάθι δάχτ'λου μὴ τοῦ νοῦ τ'ς κ' ἕνα ὄνουμα πιδιοῦ ἢ κουριτσιοῦ π' ἀγαπάει. Τ' ἄλλον πιδὶ ἢ τοῦ κουρίτσ' σφίγγ' δυνατὰ τὰ τρία δάχτ'λα κί ὅποιου πουνέσ' πρισ- σότιρου, ἰκεῖνου δείχν' τοὺν ἄντρα ἢ ντ' γ'ναῖκα. ΠΑ.

5) Ὄταν τοῦ χέρ' ἔχ' χρώμα κίτρινου-καφέ, θάνατους Σπ.

Σημ. Ἡ διάφορος ἐξ ἑκατέρας χειρὸς πρόγνωσις ἄλλοτε εἶναι γενικὴ γνώμη παρὰ τῷ ἑπειρωτικῷ χωρίῳ, ἄλλοτε δὲ ἐξαρτᾶται αὕτη ἐκ τοῦ καθορισμοῦ ἑκατέρας διὰ ταύ- την ἢ ἐκείνην τὴν πρόγνωσιν. Βλ. λ. οὗς.

103. Χελιδὼν

Τὰ μ'κρὰ πιδιά, ὅταν πρωτόρχουντι τὰ χελιδόνια, τρέχουν νὰ ἰδοῦν

ἔσου μπουροῦν πλισσότιρα. Ἰκείνου τοῦ πιδὶ π'γλέπ' πουλλὰ χιλιδόνια, θὰ φουρέσ' κὶ κινούργια ροῦχα τ' Λαμπρή. ΠΑ.

Παρά τοῖς ἀρχαίοις ἡ χελιδὼν εἶναι ἀπαίσιον σημεῖον κράζουσα ἢ καθημένη (Ἄθ. Σταγειρίτου, ἐνθ' ἄν. 191).

104. Χιὼν

Ἄμα τοῦ χιόν' δέμ πέφτ' ἀπ' τὰ κλαριά, θὰ ρίξ' κὶ ἄλλου Ρτ.

105. Χοῖρος

1) Ὅταν τὰ γ'ροῦνια τρῶν ὄτ' βροῦν, ἀκόμα κὶ ἀσφάκις, θάχουμι κακὸν κινό. Αμ.

Πβρλ. ὁμοίαν δι' αἰγοπροβάτων ἐν Κυνουρίᾳ (Λαογρ. τ. Δ' σ. 738).

2) Ἄμα τὰ γροῦνια παίζουν ἢ παίρουν ἄχυρα νὰ φκιάσουν γούρνα, γιὰ νὰ κ'μηθοῦν, θὰ βρέξ', θὰ κάν' πουλὺς χ'μῶνας Κ. Πλ.

Πβρλ. ἐν Πάτραις (Λαογραφ. τ. Β' σ. 704), ἐν Μεσσηνίᾳ (Πολίτου, Παροιμίαι, τ. Γ. σ. 105, λ. μαλώνω 19) καὶ πολλαχοῦ τῆς Ἑλλάδος (Τὰ Νέα Γεωπονικά, ἐν Ἀθήναις, ἔτ. Γ', 1908, σ. 422) καὶ Πολίτου (ἐνθ' ἄν. λέξ. γουρούνια, 5).

3) Σφαίις ἓνα γροῦν, κοίταξι τ' σπλήνα τ'. Ἄμα εἶνι χουντρη πῖσου, ἔχουμι πῖσου τοῦ χ'μῶνα, ἄμα εἶνι μπρουστά, εἶνι μπρουστά μας οὐ χ'μῶνας, ἄμα εἶνι στ' μέσ', εἴμισι στὰ μέσα τοῦ χ'μῶνα. Μ.

106. Χρήματα

Ν' ἀρχιχρουνιὰ νὰ μὴ δίν'ς χρήματα, γιὰτὶ ἀλλοιῶς θὰ δίν'ς ὄλ' τ' χρουνιὰ. Πλ.

107. Χριστούγεννα

Βλ. λ. Ἄνθρωπος.

108. Χρῶμα

Βλ. λ. Κόραξ, Χσίρ.

Σύγχυσις ὡς πρὸς τὸ ποῖον τοῦ σημείου τοῦ μαντικοῦ ἐκ τοῦ χρώματος ἐπικρατεῖ παρά τοῖς ἀρχαίοις, ἀλλὰ τὸ μέλαν θεωρεῖται κακὸς οἰωνὸς ἀντιθέτως πρὸς τὸ λευκὸν (Α. Dieterich, Abraxas, σ. 170—L. Deubner, De incubatione, σ. 49 ἐξ.). Βλ. εἰσέτι περὶ τοῦ μέλανος ὡς κακοῦ καὶ Ἄθ. Σταγειρίτου ἐνθ' ἄν. σ. 196.

109. Ὁμοπλάτη

1) Ἄμα στ'μ πλάτ' ἰδῆς στ'ν ἄκρ' μιὰ γραμμὴ, θὰ γέν' θάνατους στοῦ σπῖτ', ἂν ἡ γραμμὴ ἢ μαύρ' βρίσκιτι ὄξου ἀπ' τ'ν ἄκρ', κάποιους θὰ πιθάν' ἀπ' τ'ς συγγινεῖς, κὶ ἂν ἰδῆς μιὰ μικρὴ τρῦπα θὰ γιννήσ' ἢ γ'ναῖκα Βρ.

2) Παίρουν τ'μ πλάτ' ἀποὺ τοῦ πρόβατου ἢ τ'ς γίδας κὶ τοῦ κ'τᾶν. Ἄμα στ' μέσ' στοῦ σπινὸ ἰδοῦν μιὰ βούλλα κόκκιν', λέν: «κάποιους ἀπ' τοῦ σπῖτ' θὰ πιθάν' ἢ κάποιους ἀπ' τ'ς συγγινεῖς Γμ.

3) Ἄμα στ' μ πλάτ' ἰδῆς γραμμὴ κι' ἀπάν' σ' αὐτὴ τρυπα σὰ σκαφίδ', κάποια γ'ναῖκα ἀπ' τοῦ σπίτ' εἶνι γκαστρουμέν'. Ἄμα ἢ κόκκιν' τρυπα εἶνι στρουγγ'λὴ κι' μεγάλ', κάποιους μιγάλους ἀπ' τοῦ σπίτ' θὰ πιθάν', ἂν εἶνι μικρὴ, κάποιους μ'κρός. Ἄμα ἢ τρυπα εἶνι ὄξου ἀπ' ντ' γραμμὴ, θὰ πιθάν' κάποιους συγγινῆς. Ἄμα ἰδῆς κουκκινάδια, πόλιμους Κ.

4) Σφάξι κάνα μανάρ' σ' κί βγάλι τ' μ πλάτ'. Αὐτὴ ντ' βράϊζς κι' κ'τᾶς πῶχ' στ' μέσ' κάτ' τρυπούλις κι' αὐτὲς εἶνι ἢ οἰκουγένεια. Ἄμα εἶνι ξεχουρστὰ μιὰ τρυπούλλα, θὰ πιθάν' κάποιους στοῦ χρόνου, ἢ σὶ τρία χρόνια ἄμα εἶνι μακρότερα, ἢ σπ'τίσιους ἢ συγγινῆς Μ.

Παραλλαγὰι τούτων ἐν Πάρνηθι (Λαογρ. τ. Θ' σ. 25, ἀρ. 2), ἐν Μεσσηνίᾳ (αὐτ. σ. 33 ἀρ. 3), ἐν Εὐρυτανίᾳ (αὐτ. σ. 38, ἀρ. 3).

Περὶ τῆς χρήσεως τῆς ὠμοπλάτης ὡς μαντικοῦ μέσου παρ' ἀρχαίοις βλ. Ἡροδ. 24 —Λουκ. Ζεὺς τραγωδ. 42—C. Wieland, Lucians von Samasata sämmtl. Werke 1813, τ. II, σ. 384—Ἑστία, τ. Α'. 1876, σ. 222—Abbot Maced. Folk—lore, 1903, σ. 97—*Chantepie de la Saussay*, Lehrbuch der Religionsgeschichte I, 1887, σ. 282—*Ad. Erman*, Die Aegyptische Religion, ἔκδ. 2, Berlin, 1909, σ. 104—Byzant. Zeitschr. 1910, σ. 573—*Al. Dieterich*, Eine Mithrasliturgie, ἔκδ. 2, Leipzig, 1910, σ. 14, 17, 76-7—*Bouché—Leclercq*, Histoire de la divination, I, 180—*Halliday Greek Divination*, 1913, σ. 186—*Πολίτου*, Λαογρ. Σύμμ. τ. Α. σ. 77-9 καὶ Λαογρ. τ. Θ' σ. 1-51, ἐνθα ἢ περὶ ὠμοπλατοσκοπίας μελέτη τοῦ κ. Γ. Α. Μέγα.

Ὡς πρὸς τὴν ἀρχαία ὠμοπλατοσκοπίαν βλ. γνώμην Πολίτου (ἐνθ' ἀν. σ. 78): «εἶναι ἀληθὲς ὅτι παρ' οὐδενὶ τῶν ἀρχαίων συγγραφέων γίνεται μνεῖα τῆς ὠμοπλατοσκοπίας, ἀλλὰ δὲν νομίζομεν τοῦτο ἐπαρκὲς διδόμενον, ὅπως ἀρνηθῶμεν τὴν ἀρχαιότητα τῆς προλήψεως ταύτης· ἢ παρὰ βυζαντινοῖς μάλιστα γνώσις αὐτῆς [ὡς ἀποδεικνύεται ἐξ ἰδιαιτέρας τοῦ Μιχαὴλ Ψελλοῦ πραγματείας «περὶ ὠμοπλατοσκοπίας» δημοσιευθείσης ἐκ βιενναίου χειρογράφου ὑπὸ *R. Herscher* ἐν *Philologus* τ. VIII, 1853, σ. 166-8 καὶ ὑπὸ *N. Πολίτου* ἐν *Παρθενῶνι*, τ. Β', 1872, σ. 1095-7 καὶ τοῦ ὑπὸ τοῦ κ. Γ. Α. Μέγα δημοσιευθέντος ἐν Λαογρ. τ. Θ' σ. 1-51 νομοκάνονος τῆς Ἑθνικῆς Βιβλιοθήκης] ἀποδεικνύει τὸ ἐναντίον» καὶ ἐπάγεται ὁ Πολίτης ὀρθῶς, ὅτι «ἢ ἐξήγησις τοῦ σημείου τῆς ὠμοπλάτης καὶ τὰ ἐκ τούτων μαντεύματα εἶναι ἀπαραλλάκτως ὅμοια πρὸς τὰ νῦν παρ' ἡμῶν πιστευόμενα» (ἐνθ' ἀν. σ. 79) ὡς ἐμφαίνεται ἐκ τῆς ἀντιβολῆς τῶν ἀνωτέρω ἀναγραφεισῶν παραλλαγῶν τῆς δι' ὠμοπλάτης μαντείας τοῦ Βρυσοχωρίου (ἀρ. 1) καὶ Γοργοτύλου (ἀριθ. 2) πρὸς τὰς τοῦ Ψελλοῦ καὶ τοῦ Ἀωνύμου (τῆς Ἑθνικῆς μας Βιβλιοθήκης).

Ψελλός: «Ζεὺς μὲν ὡς καὶ θανάτου κρίσιν ἐν τῇ ἐξοχῇ τῆς ῥάχεως ἔχουσι· καὶ εἰ μὲν αὕτη ἐκατέρωθεν ἐστὶ λεπτὴ καὶ καθαρὰ, ζωῆς ἐντεῦθεν λαμβάνουσι σύμβολα· εἰ δὲ συγκεχυμένη, θανάτου τεκμήρια».

Ἀωνύμος: «Ἐὰν ἔχη τὸ δεξιὸν μέρος Ἰνας ὀρθὰς ἐρυθράς, ἀναλόγους τοῦ πλήθους νόει τὰς νόσους καὶ θανάτους» (φύλλ. 157α).

«εἰ δὲ ἴδοις πολλὰς ἐν αὐτῷ [(δεξιῷ μέρει) Ἰνας, κίνδυνον θανάτου ταχὺν νόει» (φύλλ. 157β).